

LIBRIS

We know
books

Hirohito
Împăratul războinic

LITERA
București

Hiroito. El emperador guerrero.

© pentru ideea originală, EMSE EDAPP, S. L., 2024

© pentru texte, Pablo Sánchez García, 2024

© pentru prezenta ediție, EMSE EDAPP, S. L., 2024

Îngrijire editorială: Bonalletra Alcompas, S. L.

Design și ilustrație copertă: Pau Taverna

Design și machetare: LitusGrâfic

Fotografie copertă: Alamy /Cordon Press

© Ilustrații și fotografii din interiorul cărții: toate imaginile sunt din domeniul public.

Toate drepturile rezervate

Editura Litera

tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Hirohito

Împăratul războinic

Pablo Sánchez García

Copyright © 2025 Grup Media Litera

pentru ediția în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Ramona Ciortescu

Corector: Rodica Crețu

Copertă: Vlad Panfilov

Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SÁNCHEZ GARCÍA, PABLO

Hirohito: împăratul războinic /

Pablo Sánchez García. – București: Litera, 2025

ISBN 978-630-342-951-9

929

94

Cuprins

Tronul crizantemei	7
Criză	29
Escaladare	51
Japonia intră în război	75
Incertitudine	87
Un împărat după război	107
Cronologie	131

Tronul crizantemei

În țară, unii s-au opus călătoriei. Aceștia susțineau că expunerea la obiceiuri străine și necunoscute l-ar putea face pe viitorul împărat să pară ridicol în ochii supușilor săi. Mai multe articole din presă au scos în evidență dezacordul celor mai recalcitranți membri ai societății. Cu toate acestea, vizita fusese planificată de mult timp, iar marile case regale din Europa, avertizate din vreme cu privire la o întreprindere de o asemenea amploare, așteptau sosirea, pentru prima dată în istoria lor, a unui membru al familiei imperiale japoneze în vizită oficială.

Hirohito s-a imbarcat pe cuirasatul Katori pe 3 martie 1921, pregătit de plecare în portul orașului Yokohama, împreună cu o mână de aghiotanți și de ofițeri care urmau să-l însoțească în călătoria sa de șase luni. Pentru prima dată în cei 20 de ani ai săi – avea să împlinească 21 de ani câteva săptămâni mai târziu, în timpul

călătoriei – se simțea liber. Protocolul îi definise întreaga existență. Nu cunoștea alt mod de viață.

Prin această călătorie, Hirohito părăsea o vreme țara care suferise o succesiune de transformări majore în mai puțin de jumătate de secol. Cu doar câteva decenii în urmă, aproape trei secole de domnie a unor stăpâni feudali ereditari, shogunii, care conduseseră de facto întregul teritoriu insular, luaseră sfârșit. Până atunci, împărații locuiseră la Kyoto, capitala religioasă a Japoniei, și nu avuseseră nici o autoritate efectivă. Erwin von Bälz, un medic german care a mers în Japonia pentru a preda medicină occidentală, nota în jurnalul său, în jurul lui 1880, că era îngrijorat de „interesul scăzut arătat de oamenii de rând față de conducătorul lor“, referindu-se la împăratul Meiji (a domnit între 1867 și 1912). Medicul a subliniat că populația ar fi trebuit să fie obligată să sărbătorească ziua de naștere a conducătorului lor: „Aceștia își decorează casele cu steaguri numai când poliția le cere acest lucru”.¹ Dar o serie de confruntări civile au determinat familiile conducătoare să acorde mai multă putere acestei figuri. La câțiva ani după relatarea germanului, circumstanțele erau foarte diferite. „Nu există teritoriu în imperiu care să nu aparțină [împăratului]“, spunea una dintre aceste familii în ultimii ani ai secolului al XIX-lea.² Între timp, țara a fost mult mai receptivă la influența străină. Japonia se îndrepta spre o modernizare rapidă, o transformare care a ajuns

¹ Hotta, E. 2015. *Japón 1941* (carte digitală).

² Behr, E. 1993. *Hirohito*. Barcelona: Emecé, p. 29.

să fie cunoscută sub numele de „Restaurația Meiji“, după bunicul lui Hirohito.

Împăratul Meiji însuși și-a asumat comanda supremă a forțelor armate ale țării, care fuseseră create în timpul domniei sale. Ideea că numai el deținea autoritatea morală de a face acest lucru a fost inspirată de noțiunea antică potrivit căreia suveranul era mijlocul prin care zeii își îndeplineau voința. Prin urmare, nu a fost surprinzător faptul că militarii au fost învățați să „considere ordinele superiorilor ca venind direct de la împărat”.¹

Imaginea autoritară a lui Meiji contrasta cu cea a fiului său, împăratul Taisho. Tatăl lui Hirohito s-a supus dorințelor familiei imperiale, căsătorindu-se cu tânăra pe care consilierii săi experți o aleseseră pentru el. Prințesa Sadako, de o inteligență profundă și de o frumusețe deosebită, provenea dintr-un clan aristocratic cu legături strânse cu familia imperială datorită numeroaselor căsătorii anterioare. Avea doar 16 ani când l-a născut, pe 29 aprilie 1901, pe Hirohito, primul prinț al familiei regale japoneze din ultimul secol și jumătate care nu se năștea dintr-o concubină.

Cu toate acestea, prințesa Sadako nu a jucat nici un rol în creșterea fiului său. Așa cum dicta tradiția, la numai 70 de zile, Hirohito a fost luat de lângă mama sa și a fost crescut de mai multe doici atent selectate. Prințul a locuit în casa contelui Kawamura, un amiral în retragere care își lua îndatoririle foarte în serios. Deja la

¹ Bix, H.P. 2000. *Hirohito and the Making of Modern Japan* (carte digitală).

apusul vieții sale când a fost însărcinat cu educarea copilului și un tradiționalist convins, Kawamura a fost hotărât să-i insuflă copilului „un spirit imperturbabil, capabil să îndure orice suferință” și să elimine „orice rămășiță de aroganță și egoism”.¹

Hirohito nu împlinise încă patru ani când contele a murit. Atunci a trebuit să se mute în complexul palatului din Akasaka, unde locuia tatăl lui, într-o clădire separată, unde împărțea un dormitor cu fratele său Chichibu, care era cu un an mai mic decât el. Un șambelan al curții, Osanaga Kanroji, își amintea că, în acele zile, Hirohito a văzut un bursuc proaspăt prins tremurând de frică într-o cușcă mică. Băiatul a fost șocat și a spus, stăpânindu-și lacrimile: „Nu vreau să mă mai uit la el. Vreau să mă duc acasă.”² Dar tocmai asta era ceea ce nu avea: o casă. Își vedea mama doar o dată pe săptămână, iar pe tatăl său, chiar mai rar. Trăia înconjurat de șambelani și de curteni și frecventa o grădiniță cu copii de vârsta lui din familii nobile.

În multe privințe, cel care a substituit figurile maternă și paternă după moartea lui Kawamura a fost generalul Nogi, care a devenit noul său tutore. Acesta nu era doar un reprezentant al vechilor virtuți tradiționale japoneze, ci întruchipa și imaginea soldatului cu sabia și pana, fiind în același timp un intelectual, un caligraf iscusit și un expert în bonsai. El a fost cel care i-a insuflat

¹ Behr, E. 1993. *Hirohito*. Barcelona: Emecé, p. 34.

² *Ibidem*, p. 35.

Hirohito, 1902

tânărului Hirohito ideea că nu există nimic care să nu poată fi depășit prin practică și bunăvoință.

Hirohito a fost, într-o oarecare măsură, izolat de colegii săi, în parte din cauza statutului său de viitor împărat, dar și din cauza limitărilor sale fizice: mergea târșâindu-și ușor picioarele, un defect pe care îl moștenise de la bunicul său, avea o postură lipsită de grație, din cauza unei devieri a coloanei, era miop (anturajul său nu i-a permis să poarte ochelari timp de mai multe luni, pentru că „un împărat nu poartă”) și se comporta mai puțin agresiv decât alți copii de vârsta sa. „Când Hiro[hito] cade”, îl tachina fratele său, „nu știe să se ridice.”¹ A trebuit să se supună unor rutine rigide pentru a-și îmbunătăți postura și a încerca să scape – în zadar, după cum avea să se dovedească mai târziu – de miopie. Situația nu s-a îmbunătățit nici când un nou frate, prințul Takamatsu, s-a alăturat grupului. Și el era mai agil și mai vioi decât Hirohito. Un contemporan al său, Torahiko Nagazumi, își amintea mulți ani mai târziu că împăratul era mult mai introvertit decât frații săi.

Ca și alți copii din acea vreme, a crescut jucându-se de-a războiul. Dar, în calitate de viitor împărat, Hirohito, căruia colegii de joacă îi spuneau Michinomiya, trebuia să fie respectat și nu putea fi niciodată supărat sau lovit. Chiar și în jocurile de-a războiul, el trebuia să fie întotdeauna comandantul-șef și să lupte de partea învingătorilor. La acea vreme, Războiul ruso-japonez era în

desfășurare. Împăratul Meiji lansase mai multe atacuri asupra teritoriilor din apropierea Japoniei, iar un nou spirit al naționalismului a dat naștere ideii că integritatea națiunii era amenințată, ceea ce a condus la o serie de ciocniri cu țările vecine. Una dintre cele mai cunoscute a avut loc în 1905, când presiunea expansionistă japoneză a determinat armata sa să se opună ambițiilor imperiale ruse. A fost prima dată în epoca contemporană când un popor noncaucazian a înfruntat o putere europeană. Atunci, Hirohito și-a făcut prima apariție în sfera publică, împreună cu bunicul său, în gara din Tokyo. Băiatul de patru ani purta uniforma de ofițer de armată.

La vârsta de șapte ani a început să frecventeze o școală prestigioasă din apropierea palatului: Școala Nobililor. Aceasta era o instituție creată cu 30 de ani în urmă, care primea copiii familiei imperiale și pe cei ai celor mai renumiți nobili ai țării. Profesorii își concentrau învățăturile pe virtuțile și obiceiurile considerate potrivite pentru viitorul suveran: frugalitate, sânguință, răbdare, bărbăție și capacitatea de a manifesta un auto-control riguros în condiții dificile. Devotamentul față de datorie și dragostea față de armată ocupau, de asemenea, un loc proeminent în viziunea de atunci despre monarhul ideal.

Pentru că tânjea după aprobarea lui Nogi, pe care îl adora, Hirohito a devenit pasionat de sport de la vârsta de zece ani. În curând, s-a dovedit a fi un înotător excelent, un jucător de golf peste medie și un luptător de sumo remarcabil. De asemenea, a fost instruit în arta scrimei și inițiat în rutina dură a dușurilor reci,

¹ Bix, H.P. 2000. *Hirohito and the Making of Modern Japan* (carte digitală).

un antrenament fizic epuizant, pe care le combina cu ore lungi de studiu. În cele din urmă, generalul a reușit să-l scoată pe tânărul Hirohito din carapacea sa, eliminându-i, după cum susținea, „mentalitatea de om retras”.¹

Hirohito a început curând să manifeste o atitudine critică față de mediul în care trăia. Încă de mic, a arătat unele nemulțumiri față de oficialii de la palat. El s-a plâns că majoritatea profesorilor săi erau neinteresanți. Cu toate acestea, unul dintre ei, pe nume Hattori, era diferit. L-a învățat științele naturale și, întrucât credea în predarea practică, îl ducea adesea pe Hirohito la țară. După cum am menționat mai sus, viitorul împărat dădea deja dovadă de foarte bune abilități de înot și, cu o anumită ocazie, când Hattori a angajat doi pescuitori de perle pentru a colecta specimene pe care să le studieze, tânărul s-a scufundat cu ei și a insistat să îi ajute în această sarcină.

Curtea imperială era un mediu dificil în care să crești. Împăratul cu un aspect impunător, cu o barbă scurtă și ochi pătrunzători, nu era deloc imaginea tipică a unui bunic; cu greu arăta afecțiune urmașilor săi. Deși Hirohito îl vedea mai des decât pe tatăl său, micuțul „îi spunea bunic”, dar Meiji, „dată fiind poziția sa și temperamentul său, îi arăta afecțiune doar zâmbind”.²

Nici din partea părintelui său, care era încă prinț moștenitor pe atunci, nu a primit un tratament afectuos. Nu era aproape niciodată la curte, mai ales în lunile mai

reci, pe care prefera să le petreacă în locuri cu climă mai blândă. Era cunoscut pentru că bea mult și avea numeroase relații extraconjugale. Chiar și după standardele Japoniei de la începutul secolului XX, unde soții aveau tendința să trăiască independent, iar femeile erau limitate la o viață domestică strictă, comportamentul tatălui său era scandalos în ochii contemporanilor. Obiceiul său de a bea și aventurile amoroase constante l-au influențat profund pe fiu, făcându-l ca, de-a lungul întregii sale vieți, să afișeze un comportament puritan, caracterizat prin abținere și monogamie.

În 1911, împăratul Meiji l-a trimis pe Nogi la Londra ca reprezentant al Japoniei la încoronarea regelui George al V-lea. Generalul a lipsit câteva luni, timp în care cancerul de care împăratul suferea s-a agravat până când acesta a murit, pe 29 iulie 1912, la vârsta de 59 de ani. În ajunul funeraliilor, tânărul a apărut în fața lui Nogi, care i-a spus discipolului său: „Nu sunt nemulțumit de ceea ce ai făcut în absența mea, dar îți cer să înveți mai mult. De acum înainte ești prințul moștenitor și viitorul conducător al națiunii. Te rog să îți îndeplinești îndatoririle militare și să ai grijă de sănătatea ta. Trebuie să reții că prezența mea fizică nu este necesară pentru a fi alături de tine zi de zi. Voi fi mereu cu ochii pe tine, și bunăstarea ta va fi mereu preocuparea mea. Muncește din greu, pentru tine și pentru Japonia.”¹ S-au înclinat unul în fața celuilalt și Hirohito a părăsit camera.

¹ Hotta, E. 2015. *Japón 1941* (carte digitală).

² Behr, E. 1993. *Hirohito*. Barcelona: Emecé, p. 36.

¹ Bix, H.P. 2000. *Hirohito and the Making of Modern Japan* (carte digitală).

În dimineața următoare, în timp ce tunurile anunțau decesul împăratului, generalul Nogi și soția sa au făcut baie, au îmbrăcat chimonouri albe și s-au înclinat solemn în fața portretului împăratului recent decedat. Femeia a murit prima, după ce și-a tăiat gâtul cu un pumnal. Nogi și-a făcut *seppuku*: și-a tăiat burtă cu o sabie scurtă și ascuțită. În biletul pe care l-a lăsat în urmă, el i-a îndemnat pe patrioții japonezi să respecte vechile virtuți naționale. Își îndeplinise jurământul de loialitate față de împăratul Meiji când, cu ani în urmă, după ce își văzuse cei doi fii murind pe câmpul de luptă, generalul jurase să îl urmeze pe împărat până la sfârșitul zilelor sale. Tocmai se ținuse de cuvânt.

Deși nu se știe să fi arătat vreun fel de suferință, nu este greu de imaginat impactul acestei morți asupra lui Hirohito, pe atunci în vârstă de 11 ani. La urma urmei, Nogi nu fusese doar o persoană pe care o admira, ci și figura paternă pe care nu o avusese niciodată în propria familie.

Moartea bunicului său a fost, de asemenea, un punct de cotitură important în viața lui Hirohito, deoarece a marcat începutul unei noi etape în educația sa. Pentru a-l pregăti să își asume poziția de comandant suprem, i s-au atribuit un nou servitor personal și un aghiotant militar, care acționau sub ochiul vigilent al unui oficial de rang înalt din Ministerul Casei Imperiale. Hamao Arata, care fusese rector al Universității Imperiale din Tokyo, a fost însărcinat cu supravegherea educației lui Hirohito și cu instruirea lui în complexitățile extraordinare ale curții și etichetei sociale. Prințul a continuat

să urmeze cursurile Școlii Nobililor încă doi ani, la care mergea pe jos de la palat în fiecare dimineață, Hirohito conducând mica suită, în timp ce frații săi mergeau împreună în spatele lui. Doar în zilele ploioase li se permitea să meargă cu trăsura. În acea perioadă a început să folosească o cameră din palatul Akasaka pe care tatăl său o ocupase până atunci ca sală de studiu și a avut un grup de profesori particulari aleși pentru el de către oficialii palatului.

O dată a fost nevoit să îndeplinească o cerere specială din partea tatălui său, împăratul Taisho. Acesta a trimis-o în camera fiului său, care avea pe atunci 15 ani, pe una dintre concubinele sale tinere. Aceasta a povestit ulterior că prințul moștenitor a fost la început surprins, apoi a manifestat o curiozitate științifică în legătură cu sexul, pentru ca, în cele din urmă, să se ajungă la un deznodământ perfect normal. Împăratul a fost ușurat să vadă că fiul său cel mare era, de asemenea, capabil să se lase purtat de ceea ce, în cazul său, era o ocupație aproape cu normă întreagă.

Una dintre îndatoririle fiecărui prinț moștenitor este să aleagă o împărăteasă consoartă. Printre candidate s-au numărat câteva tinere frumoase și încântătoare din importantele familii Choshu, Satsuma și Fushimi. Surprinzător, Hirohito nu a ales-o pe cea mai frumoasă. În schimb, i-a cerut mamei sale să i-o prezinte pe Nagako, o fată inteligentă, dar neatrăgătoare, pe care familia o cunoștea din copilărie. Doctorul Sugiura, profesorul de etică al prințului, care le predă, de asemenea, fetelor care frecventau Școala Nobililor, o indicase ca posibilă